

Mijnheer en dierbare in [*Christo*]¹

Het verheugt mij te mogen vernemen, uit uwe opzoekingen, dat het oud Parijs, gelijk het oude Brugge, ook zijne oude Christoffelkerke gehad heeft, en dat ze bij 't water stond.

Over Everghem en sint Christoffel aldaar kunt gij bescheid vinden in Frans de Potter en Jan Broeckaerts geschiedenis van de gemeenten der provincie Oostvlaanderen, 2e deel, bl. 1 en volgende; daar staat er dat Everghem te boeke bekend is sedert 5 Mei 967, als het de fransche Koning aan de abdije van sint Baafs gaf; daarbij is Everghem bij uitnemendheid eene waterprochie; vroeger bestond er, ja op de plaatse zelve, een diepe steenput, waarnevens een ronde pilaar, met het beeld erop van sint Christoffel, zegt de legende, men hiet den put sint Kerstoffels put; hij wierd gevuld rondom het jaar 1800; het pelderijn² van Everghem staat ook nog; daar is eene sint Christoffels Kermesse en Ommegang of Beganknis; sint Christoffels vaantjes; een oud houten Christoffelbeeld, met een reliquievatsel, zonder de Reliquie, in de borst; een kleen Reliquietjen; eene herberge in sint Christoffel; eene klokke Christoffel; en daar was eertijds een sint Kerstoffels autaar.

De legende van den Captein wordt nog verhaald, ofschoon de remonstrancie niet en trekt op des gemelden zeemans *ex voto*; 't is de gewezen remonstrancie van de Paters Predikers te Brugge, die men nu heeft te Everghem, hebbe ik mij laten zeggen.

Wat *Stoffel op zijn verken* betreft, dat in 't oud vlaamsch een ever, *eber*, *aper*, in 't duitsch en in 't latijn, genoemd wordt, daar hebt gij 't waarschijnlijk mis, en de ever zal wel ouder als Christoffel zijn: 't wapen van Everghem is een zwarte ever in een gouden veld, waarmee men eertijds brandmerkte aan 't pelderijn; toen zeiden ze, voor een spreekwoord, luidens Potter en Broekaert:

Een dief tot Everghem,

Die steelt een peerd of koe,

Krijgt, boven zijne straf,

Er nog een verken toe;

.....

1 De locatie van de originele brief is onbekend. De brief is enkel in gepubliceerde vorm beschikbaar als antwoord op een [lezersbrief](#) in: Rond den Heerd: 4 (7 augustus 1869) 37, p.294-296.

2 Schandpaal.

---

ja, en een gebraden verken, op zijnen rugge, mocht men daarbij zeggen.

Wil ik u zelve den uitleg geven van *Stoffel op zijn verken*?

Ik heb alrêe gezeid, bl. 271 dit jaar, dat *Stoffel* door onze voorouders tot eenen duivels name misbruikt placht te worden, gelijk, *Pietje, Geerken, Lamén, Hanske, Heintje*, enz. en 't is genoeg bekend dat men duivels, tooveraars, heksen enz. bij nachte op katten en verkens placht te doen rijden: daarvan komen nu de spreuken:

Lijk Stoffel op zijn katte,

Lijk Stoffel op zijn verken,

die alle twee eene verzachtinge zijn van *lijk den duivel op zijne katte*, enz. En waarom zijn de vlamingen nu zoo rap ter tale om den duivel in hunne spreuken te bezigen? 't is omdat de geloofszendingen hun van over ouds geleerd hebben dat hunne oude afgoden duivels waren, anders zouden zij zeggen, gelijk zij plachten: Lijk Vrija op heur katte, lijk Woen op zijn peerd, lijk Thor op zijnen bok, lijk Vroo op zijnen ever, enz.

Sint Christoffel en is zeker nievers meer gekend, hoor ik, als te Moorseele. Groote en kleene staander altijd meê in den mond, en ne kunnen geene vergelijkinge maken zonder daar "sente Christoffel" in te brengen: zien zij eenen langen veint, 't is *ne sente Christoffel*; heeft er een veel macht, *hij heeft er seffens zoo vele als sente Christoffel*; moet men iets wegdragen of verslepen dat te zwaar is, *ge zoudt wel mogen sente Christoffel zijn*. Dat zal men nog al lichtelijk verstaan als 't geweten is dat in de kerke te Moorseele een groot sint Christoffels beeld staat. Als de fransche in Moorseele kwamen en dat ze met het kerkgewaad de processie gingen, al rond den casteelwal, peerdegasten met choorkappen aan, en andere al blazen op orgelpijpen die zij uit den orgel gehaald hadden, zoo deden zij al dat *schoone* was: van binnen in de kerke haalden zij al de beelden van de muren; zoo zij wilden sente Christoffel ook afdoen, maar, als ze al de leère gezet hadden om hem af te laten zoo waren zij benauwd van "*ce grand diable là, avec son baton,*" zoo zij swatelden.

't En is maar sente Christoffel die hier mirakels gedaan heeft, zoo zeggen de Moorselenaars; hij stond eerst diepe in de kerke, later van achter, en nu staat hij al op den doksaal; de zangers hangen hunne klakken en hoedtjes aan zijne vingers; 't is jammer, hij is al vingers kwijt. Een geleerd man, Pieter Denijs,³ voorzag dat, als hij zei: “Nu staat hij al van achter, later zal hij aan de endeldeure⁴ staan, en van daar buiten. God gave dat het anders ware en dat sint Christoffel daar wederom geëerd wierde gelijk hij er gekend is.

Het moet algelijk zijn dat sint Christoffel te Moorseele beter geëerd wierd, over tijd van jaren, want er, buiten dat houten beeld, nog eene groote Christoffelschilderije hangt, en eene schoone, zeggen ze, te Moorseele in de kerke, die het nog al willen kennen. Sinte Christoffel staat te midden in 't water met eenen grooten stok in zijne hand en een kind met den wereldbol op zijne schouderen; een Ermijt komt hem luchten, met eenen lantern, die waarlijk brandt, zou men zeggen. Bachten sinte Christoffel, over het water, ziet men het casteel van Moorseele; Sanderus zei van in zijnen tijd: “Een oud half vervallen casteel,” waarvan men nog den grooten wal ziet.

'k En ben nog niet uit van Christoffelnieuws, of ouds, liever, immers ik verneme van op de Leye: Op de buitenluiken van een tafereel verbeeldende de afdoening van 't Kruis, heeft Rubens eenen sint Christoffel geschilderd, ja zekerlijk den vetsten van al de geschilderde Christoffels; hij staat op de slinker luike, dragende een lief kindeken, op de rechtere luike staat de kluizenaar met zijnen lantern.

In het cabinet van d'heer Ruhl te Keulen, ziet men een vlaamsch schilderijtjen, ook sint Christoffel in malerije afbeeldende; de Heilige is beter gekleed als die van Rubens; het Paterken staat daar ook al met zijn lantern. In 't belfort van M. Wheale vindt men eene *photographie* van dit malerijken, maar de klokken van dat belfort schijnen geborsten te zijn,

In eene verzameling van prenten door C. de Mallerij, in koper gesteken, is ook een sinte Christoffel: het kindeke zegent met de rechtere hand, en in de slinkere houdt het eene bollewereld, 't Paterke gaat met eenen stok in de eene hand en den lantern in de andere. Te Keulen, in de hoofdkerke, staat er een sint Christoffel, huishooge; te Trier, bij de *Porta nigra*, ook; ik heb eene tekening gezien van eenen Christoffel uit een Wurtembergisch klooster, twaalfste eeuw, die zoo stond dat de Paters, als zij te choore gingen, eerst van al Christoffel zagen: immers 't

.....

3 Het is niet duidelijk over wie het gaat. Mogelijk gaat het om de eerder dat jaar overleden priester Petrus Denys.

4 Portaal (ook paradijsportaal) aan de zijkant van de kerk, waarop het kerkhof uitgaf, waardoor de overledenen naar buiten werden gedragen.

oud eenvoudig Geloove zei: *Den dag dat gij Christoffel ziet en sterft gij niet*; toen gingen ze alle dage naar de kerke om achter sint Christoffel te leeren Christus dragen door den droeven wereldstroom, zoodanig dat zij te minsten nooit eene onvoorziene ofte eene kwade dood en storven.

Briefbeschrijving

Verzender	[Gezelle, Guido]
Ontvanger	[Duclos, Adolf Juliaan]
Verzendingsdatum	[07/08/1869]
Verzendingsplaats	Brugge (Brugge)
Annotatie	Locatie origineel onbekend: brief is enkel in gepubliceerde vorm beschikbaar; antwoord op lezersbrief van Adolf Duclos; adressaat en adressant gereconstrueerd op basis van de publicatie; plaats gereconstrueerd op basis van contextuele gegevens.
Annotatie	Locatie origineel onbekend: brief is enkel in gepubliceerde vorm beschikbaar; antwoord op lezersbrief van Adolf Duclos; adressaat en adressant gereconstrueerd op basis van de publicatie; plaats gereconstrueerd op basis van contextuele gegevens.
Gepubliceerd in	Antwoorde / door Guido Gezelle. - In: Rond den Heerd. - Jrg.4 (7 augustus 1869) nr.37, p.294-296

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Staat	volledig
-------	----------

Bewaargegevens

Bewaarplaats	locatie origineel onbekend
ID Gezellearchief	locatie origineel onbekend
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.26933

Inhoud

Incipit	Het verheugt mij te mogen vernemen, uit uwe
Tekstsoort	brief

Talen

Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	[07/08/1869], Brugge, [Guido Gezelle] aan [Adolf Juliaan Duclos]
Editeur	Koen Calis; Publicatie; Liesbeth Langouche (research); Marc Carlier (research)
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2025
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.
Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .

Citeren

Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
